

«Նոր ժամանակի կրթություն» ՀԿ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԴԱՍԸԹՆԱՑ

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հետազոտության թեման՝ Նորագույն տեղեկատվական տեխնոլոգիաների
ազդեցությունը և դերը սովորողի հոգեբանական զարգացման գործում

Առարկան՝ Ինֆորմատիկա

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Ժաննա Պլեյան

Ուսումնական հաստատություն՝ Երևանի օլիմպիական հերթափոխի պետական
մարզական քոլեջ

Երևան 2023

Բովանդակություն

Ներածություն	3
Ինֆորմատիկայի դասավանդման գործընթացում տեղեկատվական տեխնոլոգիաների դերը սովորողների զարգացման գործում	8
Ժամանակակից տեղեկատվական տեխնոլոգիաների բացասական ազդեցությունը երեխայի զարգացման գործում	11
Եզրակացություններ և առաջարկություններ.....	16
Գրականության ցանկ	18

Ներածություն

Ժամանակակից հասարակության մեջ տեղեկատվական տեխնոլոգիաները կապված են երիտասարդների ներկայիս կյանքի ոլորտներից յուրաքանչյուրի հետ: Ձևավորվող միջավայրում ստեղծվում է բարձր տեխնոլոգիական ենթակառուցվածք, փոխակերպվում են տնտեսական հարաբերությունները, փոխվում է քաղաքացիների և կառավարության փոխգործակցությունը, ինչը ազդում է երիտասարդի անհատականության զարգացման վրա, փոխակերպում նրա սոցիալական հարաբերություններն ու հոգեբանությունը:

Հետազոտության թեմայի արդիականությունը պայմանավորված է նրանով, որ անհրաժեշտ է մշակել սովորողների հզեբանական զարգացման նոր մոտեցումներ՝ հաշվի առնելով նրանց անհատական առանձնահատկությունները և ճանաչողական կարողությունները: Առանձնահատուկ ուշադրություն է հրավիրվում կրթության և զարգացման փոխհարաբերությունների վրա, որոնք ազդում են մոտիվացիայի մակարդակի բարձրացման, անկախ ճանաչողական գործունեության ձևավորելու վրա:

Հետևաբար, այս աշխատանքի **նպատակն** է որոշել տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ազդեցությունը և դերը սովորողների հոգեկան զարգացման գործում:

Նպատակին համապատասխան դրվել են հետևյալ **խնդիրները** .

1. վերլուծել գիտահոգեբանական և մանկավարժական գրականությունը սովորողների հոգեբանական զարգացման վերաբերյալ,
2. բացահայտել տեղեկատվական տեխնոլոգիաների օգտագործումը կրթական գործընթացում,
3. փորձնականորեն ստուգել տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ազդեցությունը սովորողների ճանաչողական հետաքրքրության զարգացման վրա,

4. բացահայտել տեղեկատվական տեխնոլոգիաների բացասական ազդեցությունը սովորողների զարգացման վրա,
5. ներկայացնել տեղեկատվական տեխնոլոգիաների դերը ինֆորմատիկայի դասաժամին սովորողների զարգացման գործում:

Ուսումնասիրության նպատակներն ու խնդիրները լուծվել են հետազոտության հետևյալ **մեթոդների** միջոցով. հետազոտական թեմայի վերաբերյալ գիտական գրականության տեսական վերլուծություն, փորձարարական փորձարկում, ուսումնասիրության արդյունքների վերլուծություն:

Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ազդեցությունը երեխայի սոցիալ- հոգեբանական զարգացման վրա

Համակարգչայինացում, կարող է նկարագրել ցանկացած քանակական և որակական փոփոխություն՝ կապված ժամանակակից տեղեկատվական և հաղորդակցական տեխնոլոգիաների (ՏՀՏ) ներդրման հետ հասարակության բոլոր ոլորտներում: Այնուամենայնիվ, այս գործընթացի հոգեբանական ասպեկտները մնում են անբավարար ուսումնասիրված:

Հատկապես կարևոր է նման հետազոտությունների իրականացումը կրթության և վերապատրաստման ժամանակակից գործընթացի զարգացման համատեքստում: Տեղեկատվական և հաղորդակցական տեխնոլոգիաների կիրառման վրա հիմնված կրթական նոր տեխնոլոգիաները և գործիքները հնարավորություն են տալիս ձևավորել սովորելու կայուն մոտիվացիա, նպաստել ուսումնական նյութի ավելի լավ յուրացմանը և հաղորդակցման հմտությունների զարգացմանը:

Ճանաչողական ուսուցումը հնարավորություն է տալիս «երեխային սովորեցնել սովորել», տիրապետել համակարգչային նորագույն տեխնոլոգիաներին, հարմարվել արտաքին պայմանների կտրուկ փոփոխություններին և զարգացնել ստեղծագործական ներուժը:¹

Հաշվի առնելով COVID-19-ի տարածման հետ կապված վերջին իրադարձությունները՝ վստահաբար կարող ենք ասել, որ կրթական համակարգը սպասում է համակարգային խորը վերակառուցման, հակառակ դեպքում՝ սոցիալ-տնտեսական նոր պայմաններին «դիմադրելու» մեծ ռիսկ կա: Ուստի ՏՀՏ-ի վրա հիմնված ճանաչողական տեխնոլոգիաների ներդրման

---

¹ Pisarenko N.D., Lukinova O.A. Cognitive technologies in education // Integration of science and education in academic interaction. Materials of the round table. Military Training and Research Center of the Air Force "Air Force Academy named after Professor N.E. Zhukovsky and Yu.A. Gagarin". Voronezh, 2021. - Voronezh: Scientific Book, 2021. - pp. 169

հոգեբանամանկավարժական պայմանների ուսումնասիրությունը, մեր կարծիքով, ոչ միայն հրատապ, այլև անհրաժեշտ խնդիր է:

Կրթության մեջ ՏՀՏ-ի հիմնական նշանակությունը ճանաչողական գործընթացների արդյունավետության բարձրացումն է: Գոյություն ունեն ճանաչողական գործընթացների տարբեր դասակարգումներ, բայց ամենից հաճախ առանձնանում են յոթը՝ ուշադրություն, երևակայություն, ընկալում, մտածողություն, խոսք, հիշողություն և ներկայացում:²

Ճանաչողական գործընթացները մարդու համար անհրաժեշտ պայման են ցանկացած տեսակի գործունեություն իրականացնելու համար՝ միմյանց կապելով գիտելիքներն ու հաղորդակցությունը:³

Դասավանդման գործընթացը ստացել է նոր ձևեր, այլ բնույթ՝ պայմանավորված դասասենյակներում համապատասխան ծրագրային մուլտիմեդիա պրոյեկտորներով, ինտերակտիվ գրատախտակներով և ինտերնետ հասանելիությամբ: Ժամանակակից ուսուցիչը հնարավորություն ունի օգտվել էլեկտրոնային հրապարակումներից: Համակարգչային նոր տեխնոլոգիաները, մուլտիմեդիա սարքավորումները նպաստում են տեսական նյութի ավելի լավ յուրացմանը:

Ժամանակակից գրաֆիկական խմբագրիչները թույլ են տալիս ստեղծել իրական օբյեկտների առաջին կարգի եռաչափ մոդելներ: Ուսուցիչն ու սովորողն այսօր հնարավորություն ունեն վիրտուալ շրջայցեր կատարել աշխարհի պատկերասրահներով, օգտվել էլեկտրոնային արխիվների, կատալոգների և գրադարանների նյութերից:

Ժամանակակից ուսուցիչը, հետևաբար, պետք է հաշվի առնի ՏՀՏ-ի դրական հատկությունները, ոչ միայն տիրապետի գիտելիքներին վերջինիս ոլորտում, այլև կարողանա դրանք կիրառել սեփական մասնագիտական գործունեության մեջ: ՏՀՏ

---

² Voronin A.N., Goryunova N.B. Cognitive resource. Structure, dynamics, development / A.N. Voronin, N.B. Goryunova. - Ed. by E. Yu. Ryzhova. - M.: Institute of Psychology of the Russian Academy of Sciences, 2018. - 29 p.

³ Rubinstein S.L. Fundamentals of general psychology / S.L. Rubinstein. - St. Petersburg: Peter, 2002-207 p.

գործիքների՝ որպես կրթության նոր ձևերի կանխամտածված, գրագետ օգտագործմամբ կարող են լուծվել մի շարք կարևոր դիդակտիկ խնդիրներ.

- նախ և առաջ բարելավել ուսուցման գործընթացը,
- զգալիորեն բարձրացնել սովորողների ինքնուրույն աշխատանքի մակարդակը, նրանց ինքնուսուցման արդյունավետությունը,
- ակտիվացնել սովորողին ուսուցման գործընթացը հետազոտական, որոնողական գործունեության ուղղությամբ,
- ազդել սովորողի մոտիվացիայի ձևավորման վրա,
- ապահովել շարունակական և ճկուն ուսուցման գործընթացը,
- կրկնել և համախմբել ծածկված նյութը,
- ստեղծել տարբեր ուսումնական իրավիճակներ, որոնցում սովորողը նյութը սովորում է խաղային ձևով,
- ապահովել ուսումնական նյութի յուրացման անհրաժեշտ մակարդակը,
- իրական սարքավորումների վրա հեռահար փորձեր անցկացնել և այլն:

Այսպիսով, կրթության ոլորտում ՏՀՏ-ն ուղղված է ճանաչողական գործընթացների խթանմանը, ուսուցչի և աշակերտի միջև ամենաարդյունավետ փոխգործակցության ապահովմանը: Փաստորեն, համակարգչային տեխնոլոգիաները պետք է ապահովեն ուսուցման խնդրի լուծման տարբեր եղանակներ՝ նյութը ներկայացնելու ավանդական (պասիվ) եղանակներից անցում կատարելով ուսուցման ակտիվ մեթոդներին:

Ինֆորմատիկայի դասավանդման գործընթացում տեղեկատվական տեխնոլոգիաների դերը սովորողների զարգացման գործում

Դասը տևում է ընդամենը 45 րոպե, և ուսուցիչը շատ բան ունի անելու՝ հարցում անցկացնել, ստուգել տնային աշխատանքները, վերլուծել նոր նյութը, համախմբել այն, տեսնել բոլորի աճը, ստեղծել հաջողության իրավիճակ: Մի խոսքով, դասը պետք է անցկացվի լարված վիճակում: Ինչպե՞ս կարող ես առանց «էլեկտրոնային օգնականի», որը հմուտ օգտագործման դեպքում այն կարող է իր վրա վերցնել աշխատանքի զգալի մասը: Համակարգչով մենք դպրոցում ստեղծում ենք մեր սեփական տեսողական նյութերը, գծապատկերները, աղյուսակները, շնորհանդեսները, համակարգչային թեստերը:

Ես ուզում եմ ավելի կոնկրետ անդրադառնալ ինֆորմատիկայի դասավանդման պրակտիկայում տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կիրառման իմ փորձի վրա:

Առաջին փուլերում ես օգտագործում եմ տեղեկատվական տեխնոլոգիաները դիդակտիկ նյութ ստեղծելու համար: Այդ նպատակով ես օգտագործում եմ հետևյալ տեխնոլոգիաները և MS Office ծրագրերը.

- Word text editor,
- Microsoft Excel աղյուսակներ,
- տեքստային և գրաֆիկական տեղեկատվության սկանավորման և մշակման տեխնոլոգիա,
- PowerPoint ծրագրի միջոցով ուսումնական նյութի ներկայացման պատրաստման տեխնոլոգիա,

Դասերին ես օգտվում եմ էլեկտրոնային դասագրքերից. սրանք ուսուցչի բացատրությունը լուսաբանելու ամենակարևոր միջոցներն են:

Դասարանում ես դիմում եմ համացանցի ռեսուրսներին: Սովորողները հետաքրքրված են տվյալ թեմայի վերաբերյալ տեղեկատվություն փնտրել համացանցում: Նրանք հաճույքով են կատարում նման անհատական առաջադրանքները և պատրաստ են եռանդով խոսել այդ մասին դասին:

Թեմայի վերաբերյալ տեղեկության ներկայացումը բազմաթիվ հարցեր են առաջացնում և զրույցի մեջ ներգրավում ուրիշներին:

Ես օգտագործում եմ թեստավորում, որը չի կարող ամբողջությամբ փոխարինել սովորական հսկողությունն ու ինքնուրույն աշխատանքը, սակայն ուսումնական գործընթացի տեղեկատվական հարստության պատճառով թեստային առաջադրանքները (և առավել ևս՝ համակարգիչով) թույլ են տալիս.

- 1) ավելի ռացիոնալ օգտագործել դասաժամը,
- 2) լուսաբանել ավելի շատ բովանդակություն,
- 3) արագորեն հաստատել հետադարձ կապ սովորողների հետ և որոշել նյութի յուրացման աստիճանը,
- 4) կենտրոնանալ գիտելիքների և հմտությունների բացերի վրա և կատարել դրանց ճշգրտումներ,
- 5) ապահովում է ամբողջ դասարանի սովորողների գիտելիքների միաժամանակյա ստուգումը և յուրաքանչյուր դասին պատրաստվելու նրանց մոտիվացիան.
- 6) շատ դեպքերում հաղթահարել գնահատման սուբյեկտիվությունը,
- 7) անհատականացնել աշխատանքը սովորողի հետ,
- 8) սովորողների մոտ զարգացնել բարեխղճությունն ու ճշգրտությունը. բարձրացնել հետաքրքրությունը առարկայի նկատմամբ:

Համակարգիչը գործնականում լուծում է ուսուցման անհատականացման խնդիրը: Ունենալով համակարգիչ որպես գործընկեր՝ յուրաքանչյուր աշակերտ գործնական աշխատանք կատարելիս կարող է աշխատել իրեն հարմար տեմպերով: Համակարգիչը թույլ է տալիս բարձրացնել սովորելու մոտիվացիան: Անհատական համակարգչի հետ ակտիվ երկխոսության միջոցով մեծ քանակությամբ թվային և այլ կոնկրետ տեղեկատվության հետ կապված գիտելիքների յուրացումն ավելի արդյունավետ և հետաքրքիր է սովորողի համար, քան դասագրքի էջերն ուսումնասիրելը: Կիրառական ծրագրերի օգնությամբ, որոնք մենք օգտագործում ենք դասերին (Pervo Logo, Logoworlds, MS Office, KOMPAS, Basic) սովորողները կարող է մոդելավորել իրական գործընթացները, ինչը նշանակում է, որ նրանք

կարող են տեսնել պատճառներն ու հետևանքները, հասկանալ դրանց նշանակությունը:

Դասի ցանկացած փուլում օգտագործում են համակարգչային պրեզենտացիաներ:

Ինֆորմատիկայի դասերին պրեզենտացիաների օգտագործման օրինակներ.

- նոր թեմայի բացատրություն, որին հաջորդում է շնորհանդես:
- աշխատել բանավոր վարժությունների հետ:
- օգտագործելով տեսասահիկը լուսաբանված նյութը կրկնելիս:
- խնդրի ձևակերպում և լուծում.
- թեստերի անցկացում:

Համակարգչային ծրագրերից կարելի է օգտվել դասի ցանկացած փուլում՝ նոր նյութ ուսումնասիրելիս, համախմբելիս, ընդհանուր պարապմունքներում, կրկնելիս:

Այսպիսով, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կիրառումը կրթական գործընթացում, թեև բոլոր առումներով աշխատատար գործընթաց է, բայց արդարացնում է բոլոր սպասումները, ուսուցումը դարձնում ավելի հետաքրքիր, հուզիչ և բովանդակալից:

Իմ աշխատանքի հիմնական ցուցանիշը դպրոցականների ինտելեկտուալ զարգացումն է, նրանց ճանաչողական գործունեության, գիտելիքների, հմտությունների ձևավորումը, ուսումնական գործընթացի անհատականացման սկզբունքի իրականացումը՝ պահպանելով դրա ամբողջականությունը:

Ժամանակակից տեղեկատվական տեխնոլոգիաների բացասական ազդեցությունը երեխայի զարգացման գործում

Սկսվել է տեխնոլոգիայի զանգվածային ընդունումը: Շատ ծնողներ գործնականում տեղյակ չեն այն անխուսափելի փոփոխությունների մասին, որոնք տեղի կունենան երեխայի մտածելակերպում համակարգչում աշխատելու փորձ ձեռք բերելու ժամանակ: Երեխաների զվարճանքը դառնում է ախտաբանական կախվածություն խաղերից և ինտերնետից: Համակարգչային խաղը երեխային տալիս է ինքնասիրության չափազանցված զգացում: Կեղծ բավարարվածության զգացումը խրախուսում է հեշտությամբ տրվող հաջողությունը կարող է վտանգի ենթարկել առաջին ձախողման կամ դժվարության դեպքում, երբ բախվում եք կյանքի լուրջ խնդիրների: Համակարգչից օգտվելու հետ կապված ռիսկերը թերագնահատվում են՝ կապված դրա նկատմամբ դրական վերաբերմունքի հետ: Հիշողության աշխատանքի խախտումները, ուշադրության կենտրոնացումը, դեպրեսիվ վիճակները, սովորողների շեղված վարքագիծը գործունեության բացասական հետևանքներն են ինքնակրթության, ժամանակակից տեղեկատվական միջավայրում աշխատելու պատրաստակամության ձևավորման վրա:

Նույնիսկ խելացի երեխաներին երաշխավորված չէ հաջողությունը դպրոցում և կյանքում, քանի դեռ նրանք չեն զարգացնում ինքնապահովումը, ինքնավարության զգացումը և չեն ընդունում պատասխանատվությունն ու կյանքի նոր մարտահրավերները: Տեղեկատվական մշակույթի միջավայրում դաստիարակված երեխաները դժվարանում են պատասխանատվություն ստանձնել իրենց գործողությունների համար և չեն կարող համառորեն հասնել իրենց նպատակներին: Այսօրվա երեխաները իրենց կյանքի ընթացքում կհանդիպեն ավանդական արժեքային համակարգերի հետ կապված մարտահրավերների հետ: Շատ օգտատերերի սոցիալական կյանքն ու ուսումնասիրություններն արդեն տուժում են ժամերով վիրտուալ իրականության մեջ գտնվելու պատճառով: Ընկերների և

հարազատների հետ կապի կորուստը, սոցիալական հարաբերությունների խնդիրները համակարգչի հետ աճող մարդու երկարատև փոխազդեցության արդյունք են: Ուսուցման ամբողջական անհատականացումը հանգեցնում են բանավոր հաղորդակցության սահմանափակմանը, ցանցային տեխնոլոգիաների միջոցով տեղեկատվություն փոխանցելիս անմիջական միջանձնային շփման բացակայությանը և նվազեցնում կոլեկտիվ կրթական և սոցիալական ուղղվածության գործունեության կարողությունը: Սոցիալականացման հմտությունների վատթարացումը, հաղորդակցման գործընթացների սովորական բնույթի փոփոխությունը հանգեցնում է նոր տեսակի սոցիալական հարաբերությունների և վարքային մեխանիզմների ձևավորմանը: Սովորողների մտավոր բարեկեցության մակարդակը որոշվում է շրջակա միջավայրի անբարենպաստ գործոնների և պաշտպանիչ հոգեկան մեխանիզմների փոխազդեցությամբ, որոնք ապահովում են արդյունավետ հարմարվողականություն և զարգացում: Որոշակի դժվարություններ և բացասական կողմեր կարող են առաջանալ ավանդական և բաց կրթության համակարգում տեղեկատվական և հաղորդակցական տեխնոլոգիաների ժամանակակից մուլտիմեդիա միջոցների կիրառման պատճառով: Մասնավորապես, որոշ սովորողներ հաճախ չեն կարողանում օգտվել հիպերտեքստի վրա հիմնված մուլտիմեդիա նյութերի ազատությունից: Հաճախ ներկայացման շփոթեցնող և բարդ եղանակները կարող են պատճառ դառնալ, որ օգտագործողը շեղվի ուսումնասիրվող նյութից՝ տարբեր անհամապատասխանությունների պատճառով: Մուլտիմեդիա հավելվածների կողմից ներկայացված տեղեկատվության հսկայական ծավալը կարող է նաև շեղել ուսուցման գործընթացում: Հետևաբար, ժամանակակից կրթական ռեսուրսները ոչ միայն պետք է ներկայացնեն գիտելիքներ, այլև վերահսկողություն ապահովեն գիտելիքի յուրացման վրա: Հաճախ երիտասարդ սովորողները հրաժարվում են տեքստերի հետ աշխատելուց, քանի որ դրանք դժվար է հասկանալ, նրանց համար այս տեսակի տեղեկատվությունը դժվարացել է: Երկար ժամանակ սովորողները գերազանցել են ուսումնական նյութի «հասկանալու միջին տոկոսը», բայց ուսուցիչները բախվում են անհամապատասխանության, քանի որ սովորողների

ուղեղը հիշողության մեջ անհրաժեշտ բան չի պահում հետագա գործունեության համար:

Ժամանակակից տեխնոլոգիաների ներդրման անձնական և մշակութային հետևանքները մեզ ստիպում են վերանայել սովորելու ավանդական նպատակները, արմատացած կրթական պրակտիկան: Հաստատությունների տեխնիկական հազեցվածության մակարդակի բարձրացումը հնարավորություն է ընձեռում օգտագործել համակարգիչները կարողությունների զարգացման համար: Բայց չպետք է թույլ տալ, որ տեխնոլոգիան ենթարկի երեխաներին արհեստական աշխարհների գայթակղություններին ու պոտենցիալ օգուտներին:

Էներգետիկ ներուժի սպառումը համակարգչային ավելորդ զրգոման պատճառով հանգեցնում է հոգնածության շատ սովորողների մոտ: Պլանշետների և սմարթֆոնների ժամանակակից էկրանները չափազանց լավ են ընդօրինակում շրջապատող իրականությունը, ինչը ապակողմնորոշում է ուղեղը: Ըստ այդմ, որքան բարձր է նկարի որակը, այնքան մեծ է կիրքերի իվանդության հավանականությունը: Մարմնի ամենախոցելի համակարգերից մեկը նյարդային համակարգն է: Այսպիսով, մանկության տարիներին նա մեծապես տառապում է համակարգչում աշխատելիս, բայց բացասական դրսևորումները անմիջապես չեն առաջանում, ուստի հետևանքներին հաճախ ուշադրություն չեն դարձնում:

Ժամանակակից մանկավարժական տեխնոլոգիաների մասշտաբները, որոնք փաստացի որոշում են վերապատրաստման արդյունավետությունը, հիմնականում հիմնված են տեղեկատվական և հաղորդակցական տեխնոլոգիաների վրա: Առանց երկխոսական հաղորդակցության զարգացած պրակտիկայի, մենք բաց կթողնենք ստեղծագործ մտածողության ձևավորման հնարավորությունը:⁴

Վերևում խոսեցինք տեղեկատվական և հաղորդակցական տեխնոլոգիաների կրթական գործընթացի վրա ունեցած դրական ազդեցության մասին: Սակայն, ինչպես ցանկացած օբյեկտ կամ երեւոյթ, ՏՀՏ-ն ունի իր բացասական

---

⁴ Гладышева, Е. Н. Негативное влияние компьютерных технологий / Санкт-Петербург/ 2017, С. 99-106. — URL: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/216/12627/> (дата обращения: 29.08.2023).

կողմը. Կրթության բոլոր ձևերում դրանց օգտագործումը կարող է հանգեցնել մի շարք բացասական հետևանքների, այդ թվում.

- սովորողի ֆիզիոլոգիական վիճակի և առողջության վատթարացում,
- մի շարք հոգեբանական և մանկավարժական խնդիրներ (չգտված տեղեկատվությունը երեխային հոգեբանական վնաս է պատճառում);
- սովորողի խոսքի ակտիվության նվազում (որը հատկապես բնորոշ է բաց և հեռավար ուսուցման ձևերին), ինչի հետևանքով սովորողը չունի բավարար պրակտիկա սեփական մտքերը ձևակերպելու և արտահայտելու հարցում: Համաձայն վերջին հոգեբանական ուսումնասիրությունների, խոսքի ակտիվ պրակտիկայի երկարատև բացակայությունը բացասաբար է անդրադառնում մտածողության գործընթացների վրա,
- ուսումնական գործընթացի մասնակիցների միջև կենդանի երկխոսական հաղորդակցության բացակայությունը, որը սակավ է դառնում կրթության չափից դուրս անհատականացման արդյունքում:

Կրթության մեջ տեղեկատվական և հաղորդակցական տեխնոլոգիաների (ՏՀՏ) բացասական հետևանքները արդյունավետորեն լուծելու համար անհրաժեշտ է բազմակողմ մոտեցում: Առաջին հերթին, կարևոր է առաջնահերթություն տալ սովորողների ֆիզիկական բարեկեցությանը: Առցանց ուսուցման ընթացքում պլանավորված ընդմիջումները ներառելը և պատշաճ երգոնոմիկայի խթանումը կարող են կանխել սովորողների ֆիզիոլոգիական վիճակի և առողջության վատթարացումը: Ֆիզիկական ակտիվության խրախուսումը և աչքի հանգստի վարժությունները կարող են նաև մեղմել էկրանին երկար ժամանակի բացասական ազդեցությունը:

Հոգեբանական և մանկավարժական խնդիրները լուծելու համար դպրոցներն ու մանկավարժները պետք է կիրառեն միջոցներ և ծնողական վերահսկողություն՝ ապահովելու համար սովորողների մուտքը միայն տարիքին համապատասխան ցանցեր: Հավասարապես կարևոր է թվային գրագիտության և քննադատական մտածողության հմտությունների ուսուցումը՝ հնարավորություն տալով

սովորողներին քննադատաբար գնահատել առցանց տեղեկատվությունը: Հոգեբանական աջակցության ծառայությունները պետք է մատչելի լինեն՝ հաղթահարելու ՏՀՏ չափից ավելի օգտագործումից բխող ցանկացած հուզական սթրեսը:

Խոսքի ակտիվությունը և հաղորդակցման հմտությունները զարգացնելու համար մանկավարժները կարող են խթանել քննարկումն ու համագործակցությունը առցանց ուսումնական միջավայրում: Վիրտուալ խմբային քննարկումները, ֆորումները և համագործակցային նախագծերը պետք է խրախուսվեն՝ ապահովելու համար, որ սովորողները շարունակեն զբաղվել իրենց մտքերի արդյունավետ ձևակերպմամբ: Խոսքի տեքստի տեխնոլոգիայի ինտեգրումը կարող է օգնել նրանց, ովքեր դժվարանում են մուտքագրել, բայց դեռ պետք է արտահայտվեն:

Ուսումնական գործընթացի մասնակիցների միջև երկխոսական հաղորդակցություն պահպանելու համար դպրոցները պետք է ծրագրեն ուղիղ վիդեոկոնֆերանսների նիստեր և ստեղծեն առցանց համայնքներ սովորողների համար՝ քննարկումներին մասնակցելու համար: Հասակակիցների հետ շփումները կարող են խրախուսվել խմբային առաջադրանքների և վիրտուալ սոցիալական տարածքների միջոցով:

Անհատականացված ուսուցումը համագործակցության հետ հավասարակշռելը կարևոր է: Առցանց և անհատական գործողությունների միաձուլումը, խմբային նախագծերի հետ միասին, կարող են օգնել սովորողներին զարգացնել ինչպես անկախ, այնպես էլ միջանձնային հմտություններ:

Կրթության մեջ ՏՀՏ-ի ազդեցության շարունակական մոնիտորինգը և գնահատումը կենսական նշանակություն ունեն: Կանոնավոր գնահատումները պետք է չափեն դրա ազդեցությունը ֆիզիկական առողջության, հոգեբանական բարեկեցության և հաղորդակցման հմտությունների վրա: Վերջապես, գործընթացում ծնողներին ներգրավելը և ուսուցիչներին անհրաժեշտ վերապատրաստում և ռեսուրսներ տրամադրելը կապահովի կրթության վրա ՏՀՏ ազդեցության կառավարման ամբողջական մոտեցում՝ ստեղծելով ավելի առողջ և արդյունավետ ուսումնական միջավայր բոլորի համար:

Եզրակացություններ և առաջարկություններ

Հետազոտությունն իրականացվել է սովորողների մտավոր զարգացման վրա տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ազդեցությունն ու դերը ուսումնասիրելու գերնպատակով: Համակարգված հետազոտության միջոցով, որը ներառում է գիտահոգեբանական և մանկավարժական գրականության վերանայում, կրթական գործընթացում տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կիրառման վերլուծություն և սովորողների վրա տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ազդեցության փորձարարական գնահատում մի քանի հիմնական բացահայտումներ կատարեցի:

Նախ, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ինտեգրումը կրթության մեջ աննախադեպ հնարավորություններ է ստեղծել սովորողների համար՝ մուտք գործելու, նրանց հետ շփվելու և գիտելիքների մեջ ներգրավվելու համար: Ճանաչողական հետաքրքրության վերլուծությունը ցույց տվեց, որ տեխնոլոգիան կարող է մեծացնել մոտիվացիան, ներգրավվածությունը և ուսուցման փորձի խորությունը:

Երկրորդ, ուսումնասիրության ընթացքում պարզվել է, որ տեղեկատվական տեխնոլոգիաները, երբ օգտագործվում են խելամիտ, դրականորեն ազդում են սովորողների ճանաչողական հետաքրքրության վրա: Ուսուցման ինտերակտիվ մոդուլները, մուլտիմեդիա շնորհանդեսները և առցանց առատ տեղեկատվության հասանելիությունը նպաստում են խթանող կրթական միջավայրի ստեղծմանը, որը խթանում է հետաքրքրասիրությունը և գիտելիքի ծարավը:

Երրորդ, թեև տեղեկատվական տեխնոլոգիաները հսկայական ներուժ ունեն մտավոր զարգացմանն աջակցելու համար, այն առանց մարտահրավերների չէ: Հետազոտությունը բացահայտեց պոտենցիալ բացասական ազդեցությունները, ներառյալ ուշադրության կրճատումը և խնդիրները լուծելու համար տեխնոլոգիայի վրա չափազանց մեծ վստահությունը: Այս ասպեկտներն ընդգծում են կրթության մեջ տեխնոլոգիաների հավասարակշռված և մտածված ինտեգրման կարևորությունը:

Հետազոտության արդյունքների հիման վրա առաջարկվում են հետևյալ առաջարկությունները.

- Ապահովել տեղեկատվական տեխնոլոգիաների հավասարակշռված ինտեգրումը կրթական գործընթացում: Խրախուսեք տեխնոլոգիաների օգտագործումը ուսուցման փորձառությունն ու քննադատական մտածողությունը բարելավելու համար, բայց նաև ընդգծեք դեմ առ դեմ փոխազդեցությունների և ուսուցման ավանդական մեթոդների կարևորությունը:
- Իրականացնել գնահատման մեխանիզմներ՝ չափելու տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ազդեցությունը սովորողների ճանաչողական հետաքրքրությունների վրա:
- Պահպանեք երեխաների հետ բաց և առանց դատողությունների հաղորդակցությունը նրանց տեխնոլոգիաների օգտագործման վերաբերյալ: Խրախուսեք նրանց քննարկել ցանկացած մտահոգություն կամ մարտահրավեր, որը նրանք բխվում են տեխնոլոգիայի հետ կապված:

Գրականության ցանկ

1. Гладышева, Е. Н. Негативное влияние компьютерных технологий / Санкт-Петербург/ 2017, С. 99-106. — URL: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/216/12627/> (дата обращения: 29.08.2023).
2. Pisarenko N.D., Lukinova O.A. Cognitive technologies in education // Integration of science and education in academic interaction. Materials of the round table, 2021, Voronezh, pp. 169-174
3. Rubinstein S.L. Fundamentals of general psychology / S.L. Rubinstein. - St. Petersburg: Peter, 2002-712 p.
4. Voronin A.N., Goryunova N.B. Cognitive resource. Structure, dynamics, development / M.: Institute of Psychology of the Russian Academy of Sciences, 2018. - 275 p.